

VOORWOORD

"Informatie is essentieel voor geschiedbeoefenaars. *Groniek* wil informatie geven, niet alleen over het verleden, maar vooral over geschiedbeoefening nu." Zo luidde in 1967 de redactionele openingszin van het eerste nummer van dit tijdschrift. *Groniek* begon destijds als een mededelingenblad voor het Instituut voor Geschiedenis. De redactie hoopte dat *Groniek* een blijvende plaats in de wereld der (Groninger) historici zou verwerven. In zijn voorwoord in het eerste nummer bezag professor Jongkees dat streven met enige scepsis:

Niettemin, het blijft een stoutmoedig plan. De redactie heeft wijselijk besloten het tijdschrift weliswaar ten minste vijfmaal per jaar, maar op ongeregelde tijden te laten verschijnen, hetgeen de mogelijkheid biedt het eventueel ook zonder te veel gerucht te laten afsterven. Laten wij, Groninger historici, het niet daartoe laten komen! De opzet is misschien ambitieus, maar zeker sympathiek.¹

Maar van een vroegtijdige dood is geen sprake geweest. *Groniek* bestaat nu dertig jaar en in de loop van die periode is het uitgegroeid tot een volwaardig historisch tijdschrift. Dat is voldoende reden voor een extra dik jubileumnummer. De redactie heeft gekozen voor een themanummer over 'historische nachten'.

De Bartholomeusnacht, de Nacht der Girondijnen, de Kristalnacht, de Nacht van Schmelzer - het zijn volstrekt disparate gebeurtenissen, maar toch lijken ze, door het toevallige feit dat ze 's nachts plaatsvonden, met elkaar in verband te staan. Maar is het wel zo 'toevallig' dat al deze gebeurtenissen bij nacht plaatsvonden? Is het niet zo dat het nachtelijke decor waartegen deze episoden zich afspeelden, ze een bijzondere glans verleent en dat ze juist daardoor een zo grote plaats in onze herinnering innemen? Werkelijkheid en verbeelding versterken elkaar: de feitelijke nacht is natuurlijk het moment bij uitstek om te moorden, te plunderen en samen te zweren, om daden te begaan die het daglicht niet verdragen. En in onze verbeelding is de nacht al sinds mensenheugenis een symbool voor chaos, duisternis, dood en rampspoed. In historische nachten zoals de hierboven genoemde komen feit en fictie omtrent de nacht wellicht samen.

In dit nummer komen zowel werkelijkheid als verbeelding dan ook in ruime mate aan de orde. Het opent met een drietal inleidende artikelen. De eerste is een beschouwing van Arjo Vanderjagt over de nacht als tijd bij uitstek om verhalen te vertellen. Vervolgens schrijft Jaap den Hollander over de nacht als fysisch verschijnsel, waarbij hij begrippen behandelt als rotatie en revolutie van de aarde en helling der ecliptica. Ook schenkt hij aandacht aan de culturele grenzen tussen dag en nacht. Peter Gleichmann tenslotte probeert in zijn artikel

1 Prof. dr. A.G. Jongkees in: *Groniek* 1 (1967).

de ontwikkeling van de beleving van de nacht te schetsen vanuit een sociologisch oogpunt.

Dan volgt een gedeelte met artikelen over een aantal beroemde en beruchte nachten. Josine Blok schrijft over een groep jonge Atheners die door middel van heiligschennis een expeditie naar Sicilië ondermijnde. M.A. Wes vergelijkt de verschillende versies van het kerstverhaal van Lucas en Mattheus en probeert feit en fictie omtrent de kerstnacht te scheiden. Ook Jan Willem Drijvers vergelijkt twee klassieke teksten uit de oudheid met elkaar, namelijk de geschriften van Eusebius en Lactantius over de droom van keizer Constantijn. Vervolgens maken we een sprong in de tijd en komen we terecht in de nieuwe geschiedenis. De gebeurtenissen in de Bartholomeusnacht worden geschetst door Janine Garriçon. Jacques Solé beschrijft de totstandkoming van de Franse natie in de nacht van 4 op 5 augustus 1789. Het volgende artikel van de hand van Frits Boterman gaat over de nacht waarin de SA als machtsfactor in het Derde Rijk terzijde werd geschoven. De *Reichskristallnacht*, die vijf jaar later plaatsvond, wordt behandeld door Von der Dunk. Norbert Schmelzer geeft zijn eigen visie op het verloop van de naar hem genoemde nacht. Als laatste in deze rij een artikel van Arthur ten Cate waarin hij een overzicht geeft van de manier waarop het vredesakkoord van Dayton werd bereikt.

Het laatste gedeelte van dit nummer bestaat uit korte artikelen, waarin de nacht op talrijke manieren wordt benaderd door historici, zoals Dick de Boer en Erik de Graaf, maar ook door schrijvers, zoals Ronald Giphart en Tonke Dragt, en door de dichter Ted van Lieshout. Nico Brederoo, Barend van Heusden en William Uricchio schenken aandacht aan de nacht in de film. Verder worden nog uiteenlopende onderwerpen behandeld als de nachtwakersstaat, de huwelijksnacht, Shakespeariaanse nachten, de nacht in de kunst, in sprookjes en verhalen, nachtelijk gedrag en de nacht in de muziek.

Ter gelegenheid van het lustrum heeft *Groniek* enige tijd geleden een dichtwedstrijd uitgeschreven. Een deskundige jury, bestaande uit Remco Ekkers, Hans Dorleijn en Rutger Kopland, heeft zich over de talrijke inzendingen gebogen en unaniem gekozen voor het gedicht van Rieuwert Krol, dat de uitsmijter van dit nummer vormt. Hierbij onze felicitaties.

Met deze *Groniek* hoopt de redactie een jubileumnummer te hebben gemaakt dat het zesde lustrum waardig is. Zij wenst u veel leesplezier in de lange winternachten die ons te wachten staan.

De redactie